

УДК 364.14

В. І. КОРНІЄНКО

ПРОБЛЕМИ КАДРОВОГО ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Визначено основні завдання та напрями державної соціальної політики, розглянуто проблеми соціальної сфери щодо кадрового та фінансового забезпечення.

The problems of the skilled and financial providing, basic tasks directions of state social policy, are considered, and directions of social policy of the state are offered.

Криза в соціальній політиці України, про яку так часто говорять, зумовлена багатьма чинниками, як, насамперед, відсутність тактики і стратегії дій держави в цій сфері, прогнозу соціальних наслідків прийняття управлінських рішень органами державної влади [7].

На пріоритеті людського фактора в управлінській діяльності в духовній, соціальній сфері, а відтак, і в соціальній політиці наголошували у своїх працях такі відомі фахівці, як О. Іванова, В. Єлагін, Е. Лібанова, О. Палій, В. Скуратівський, О. Холостова, Г. Щокін, П. Шевчук та ін. Вивчення робіт вітчизняних авторів із проблем соціальної політики дозволило дійти висновку про недостатність інструментарію теоретико-методологічного та практичного аналізу соціальної політики як багатоаспектного, складного та багаторівневого явища. Саме тому виникає необхідність вивчення проблем забезпечення заходів практичного застосування сучасних підходів держави до соціальної політики, її ресурсного забезпечення.

Виходячи з цього маємо намір провести аналіз кадрового та фінансового забезпечення реалізації державної соціальної політики та заходів щодо її реалізації.

Соціальна політика має досить самодостатній арсенал механізмів впливу на формування дієвої соціальної сфери. Формування і практична реалізація соціальної політики особливо важливі для нестабільних суспільств так званого перехідного типу, яким, зокрема, є нині й Україна. У таких суспільствах економічні перетворення супроводжуються відповідними суперечностями, неузгодженостями, а то й економічними та соціальними кризами, інфляцією, потрясіннями.

Соціальна політика має реалізовувати такі головні завдання: ліквідувати бідність і забезпечити динамічне зростання рівня життя населення; соціалізувати структурні складові економічної політики, що реалізується в державі (структурну, інвестиційну, цінову, бюджетну, грошово-кредитну, податкову, інші блоки економічної політики); забезпечити умови максимально повної реалізації принципів соціальної справедливості й виконання соціальних прав, гарантій населення, що визначені конституційними нормами; забезпечити соціальну стабільність та соціальну безпеку в країні.

Відомий учений-управлінець Г. Щокін до основних проблем соціальної політики стосовно конкретного суспільства зараховує забезпечення соціальних гарантій, здоров'я та зайнятість населення, освіту, соціальне обслуговування, подолання

антисоціальних явищ, соціальні проблеми молоді, жінок, пенсіонерів та інших статево-вікових груп, ефективне управління людськими ресурсами тощо [5]. Кожна із зазначених проблем, маючи свої специфіку та особливості, виділяється відповідно до її пріоритетності в конкретній державі.

Можна простежити три головних напрями соціальної політики:

– передбачення і, за потреби, реалізація державних гарантій для пом'якшення входження суспільства в рівновагу після надзвичайних подій (наприклад, природних і техніко-технологічних катастроф, епідемій, голоду тощо);

– перерозподіл ресурсів задля забезпечення всім соціальним групам суспільства певного рівня життя з метою зняття соціальної напруги;

– регулювання способу життя громадян заохочувальними (безподаткове благодійництво) та репресивними (боротьба з порнографією, наркотиками тощо) методами.

На нашу думку, соціальна політика держави – це цільовий комплекс завдань, спрямований на забезпечення різних потреб людини відповідно до умов національного, культурного, духовного життя, керований процес, який визначає, інтегрує в усі сфери життя суспільства суспільні відносини, що здійснюються на основі програм соціального розвитку, на принципах соціальної справедливості.

Соціальна політика може бути успішно реалізована в тому разі, якщо розроблено її стратегію, створено відповідні механізми, а також забезпечено розв'язання кадрових та фінансових проблем цієї сфери.

У соціальній сфері України проблема фінансування стоїть особливо гостро. Досить довго переважним джерелом її фінансового забезпечення був бюджет держави, в якому передбачається вкрай обмежені кошти на реалізацію соціальних програм. Саме обсяги фінансування визначають розвиток соціальної сфери.

Тож, фінансове забезпечення соціальної політики передбачає такі основні аспекти:

– визначення потреб у матеріальних (грошових і натуральних) та трудових (професійні кадри і добровольці) ресурсах, які потрібні для надання різних форм соціальної допомоги та підтримки населення;

– оцінка загального обсягу ресурсів у грошовому і натуральному виразі на основі нормативів, що розробляються вищими і територіальними органами управління й необхідні для забезпечення різних соціальних програм для здійснення соціальної підтримки та допомоги населенню;

– визначення основних і додаткових джерел фінансування програм соціального захисту населення.

Дієвий механізм фінансового забезпечення соціальної сфери країн, які пройшли або проходять аналогічний нашому шлях розвитку (Угорщина, Польща, Чехія, Словаччина тощо), свідчить про те, що держава, яка не в змозі належною мірою фінансувати соціальну сферу, повинна рішуче реформувати соціальну політику за кількома головними напрямками, а саме:

1) роздержавлення соціальної сфери і максимальне звільнення держави від функцій безпосереднього надання громадянам соціальних послуг із перекладенням цих обов'язків на некомерційні структури;

2) формування ринку соціальних послуг із реальною конкуренцією їхніх надавачів, унаслідок чого підвищується якість і знижуються витрати на виробництво цих послуг;

3) упровадження комплексної системи соціального замовлення.

Форми взаємодії держави з некомерційними організаціями поширено в усіх цивілізованих країнах. За оцінками американських фахівців, майже третину коштів, що обертаються в некомерційному секторі США, складають кошти, які потрапляють від держави через систему соціальних контрактів. У ФРН ця частка становить 70 %, у Франції – 80 % [6].

Для вдосконалення реалізації соціальної політики вважаємо за необхідне реформувати організаційну структуру управління та джерела фінансування соціальної сфери, враховуючи досвід зарубіжних країн.

Удосконалення системи фінансового забезпечення соціальної сфери має здійснюватися, і це підтверджує світовий досвід, шляхом комплексного використання усіх джерел та оптимізації їхньої структури. Така модель є об'єктивною реальністю, отже, поступово сформується і в Україні. Це дозволить зберегти і підвищити життєвий рівень, ступінь освіченості населення, науковий потенціал держави.

Досягнення збалансованості бюджетів усіх рівнів може здійснюватися за рахунок знаходження нових джерел доходів та залучення частини коштів від приватизації державного і комунального майна.

В умовах економічної кризи проблема соціального захисту населення набуває особливої гостроти. Основне завдання – державна гарантія соціальних послуг на рівні мінімальних стандартів. У зв'язку з цим необхідно:

- зменшити суму пільг, якими користується населення;
- забезпечити на мініальному рівні бюджетне фінансування освіти, медицини за умови розвитку мережі недержавних установ;
- здійснити поступовий перехід від державного пенсійного, соціального і медичного забезпечення до пенсійного, соціального і медичного страхування.

Досить вагомими потенційними можливостями скорочення витратної частини бюджету пов'язано з удосконаленням процесу формування місцевих бюджетів. Потребує вирішення питання фінансування забезпечення експлуатації та утримання об'єктів комунальної власності, які перебувають у власності членів територіальної громади.

Перелічені вище шляхи оптимізації Державного бюджету України потребують поступового впровадження. Об'єктивною передумовою забезпечення оптимальної збалансованості бюджету будь-якої країни є його реальне наповнення, в основі якого лежить економічне зростання.

Процес реформування в соціальній сфері невідворотний, орієнтир роботи нинішнього Уряду України – європейські стереотипи. Це значить, що ми запозичуємо високі стандарти соціальної політики, працюємо над упровадженням в Україні справді європейського рівня життя, надання якісних соціальних послуг.

Із прийняттям Закону України “Про соціальні послуги” від 19 липня 2003 р. № 966-IV розпочато активну роботу над створенням системи забезпечення якості соціальних послуг, які надаються найвразливішим групам населення. За визначенням Міжнародної організації зі стандартизації, “якість послуг – це здатність послуги задовольняти відомі та очікувані потреби людей, які користуються послугою”. Тому систему надання послуг має бути побудовано так, щоб адекватно реагувати на потреби населення та гарантувати громадянам сучасні стандарти якості, забезпечувати

можливість вибору як закладу, так і форми допомоги [4]. Тож, саме від професійних кадрів соціальної сфери залежить, як скоро наша держава зможе стати європейською.

Відповідно, зростають вимоги до працівників соціальної сфери. Адже вони покликані забезпечити права, дбати про фізичне та психічне здоров'я людей. І тут важливу роль відіграють знання, досвід, інформованість, репутація, особиста привабливість, які набувають у процесі навчання, самовиховання, життєвої практики. Для диференційованого підходу до людей, визначення їхніх інтересів і потреб, кризових станів потрібні професійні знання [2].

Тож, однією з важливих проблем реалізації державної соціальної політики є кадрове забезпечення, врегулювання питання підготовки кадрів для цієї сфери суспільного життя. Слід зважити на те, що ефективна діяльність установ, організацій та підприємств соціальної сфери значною мірою залежить від добору, розстановки, підготовки кадрів.

У системі соціального захисту та соціальної роботи кадровий потенціал поки що формується спонтанно. Отже, існують значні кадрові проблеми в соціальній сфері, як-от: відсутність соціального захисту соціальних працівників; низький рівень заробітної плати соціальних працівників; необхідність зменшення напруження від щоденного постійного спілкування з уразливими категоріями населення; необхідність професійного навчання, яке б відповідало потребам виконання службових функцій у нових соціально-економічних умовах.

Добираючи кадри, важливо враховувати специфічні завдання соціальної сфери, зокрема: сприяння освоєнню людиною соціальних цінностей, підтриманню в суспільстві соціальної злагоди та стабільності, соціальному прогресу країни; здійснення соціального моніторингу, який передбачає системний аналіз процесів соціальної сфери, своєчасне внесення коректив у зміст і форми державного управління; засвоєння управлінськими кадрами необхідної системи знань, які відображають закономірності й тенденції соціального розвитку; формування стабільних механізмів системи соціального захисту працівників, умов їхніх праці та відпочинку, надійне забезпечення соціальних гарантій, добробуту, своєчасне врегулювання суперечностей, що виникають у сфері соціально-трудова відносин [8].

Важливо й те, що відповідальність за соціальну сферу в Україні розпорощено між міністерствами і відомствами, отже, нею часто займаються люди, які не мають професійної підготовки в цій галузі та єдиного концептуально обґрунтованого методичного інструментарію. Сьогодні багатьма напрямками соціальної сфери опікуються кілька державних установ, які мають власне фінансування, різні об'єкти впливу. Безумовно, сфери і об'єкти діяльності відомств часто переплітаються (приміром, реабілітацією дітей з обмеженими можливостями займаються, принаймні, три відомства), однак говорити про цілісний підхід і чітку міжвідомчу взаємодію ще рано. Проте останнім часом тут помітні певні зрушення й позитивні тенденції. Усе більше акцій, спрямованих на соціальну підтримку людей, мають комплексний характер. Та, оскільки в названих установах діють різні нормативно-правові акти, організаційні структури, стандарти, технології та критерії оцінювання повноти та якості надання соціальних послуг, їхнє функціонування має свої особливості, що зумовлює відповідні вимоги до тих, хто здійснює цю працю. І якщо не сьогодні, то в

недалекому майбутньому гостро постане питання укомплектування підрозділів різних міністерств і відомств висококваліфікованими фахівцями соціальної сфери.

Професія соціального працівника повинна бути спрямована на соціальну спеціалізовану діяльність, об'єктивно необхідну для функціонування державних і громадських систем соціальної допомоги різним категоріям населення, для реалізації життєвих, потенційно закладених у кожній людині сил для самозабезпечення й саморозвитку [3].

Крім того, враховуючи світові тенденції та українські реалії, цілком очевидно, що кількість працівників соціальної сфери надалі неухильно зростатиме. Належить передусім забезпечити ними достатньою мірою державний сектор соціальної сфери, що постійно розширюється, диференціюється й ускладнюється.

У процесі визначення моделі сучасної кадрової політики в соціальній сфері необхідно спиратися на економічні та соціальні реформи, бо, власне вони впливають і вирішальним чином впливатимуть на сутність соціальної діяльності в майбутньому і на систему вимог, що висуватимуться до професійних працівників цієї сфери.

Безперечно, соціальна політика має формуватися й реалізовуватися з урахуванням потреб суспільства щодо фінансового забезпечення соціальної сфери, із залученням громадських організацій, використанням професійного кадрового добору для зміцнення соціальної ролі держави та гармонійного об'єднання суспільства.

У найближчому майбутньому перед Україною постануть як ніколи відповідальні завдання, що доторкнуться всіх сфер суспільного життя, економіки загалом. Щоб успішно впоратися з такими завданнями, потрібен відповідний кадровий потенціал. Вважаємо за необхідне спрямувати кадровий потенціал соціальної сфери на забезпечення зростання кваліфікації, розвитку творчих та організаторських здібностей кожного працівника, а також на створення та впровадження механізмів вимірювання діяльності соціальних служб та соціальних працівників.

Література:

1. Закон України "Про соціальні послуги" від 19 лип. 2003 р. № 966-IV. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Качан Л. Якісні послуги здатні надавати професіонали / Л. Качан // Соціальний захист. – 2007. – № 4. – С. 40 – 44.
3. Концепція сучасної державної політики України. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 56 с.
4. Косенко О. Орієнтир – європейські стандарти / О. Косенко // Соціальний захист. – 2006. – № 12. – С. 38 – 40
5. Система социологического знания : учеб. пособие / сост. Г. В. Щекин. – 3-е изд. – К.: Изд-во МАУП, 1998. – 346 с.
6. Скуратівський В. А. Основи соціальної політики / В. А. Скуратівський, О. М. Палій. – К.: Вид-во МАУП, 2002. – 200 с.
7. Управлінські аспекти соціальної роботи : курс лекцій. – К. : Вид-во МАУП, 2002. – 376 с.
8. Щекин Г. В. Социальная теория и кадровая политика / Г. В. Щекин : монография. – К. : Изд-во МАУП, 2000. – 576 с.